

Redovisning av uppdrag att öka kunskapen om romska barns och ungas utsatthet för antiziganism (A2020/01141/MRB)

Sammanfattning

Skolan ska vara en trygg plats för barn och unga. Likväl vittnar unga romer om upplevelser av otrygghet i skolan kopplat till sin romska identitet, vilket innebär en begränsning av barns och nationella minoriteters grundläggande rättigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län fick i maj 2020 i uppdrag att öka kunskapen om barns och ungas utsatthet för antiziganism, det vill säga rasism mot romer. Inom ramen för uppdraget har myndigheten genomfört insatser för att öka unga romers inflytande och delaktighet, inhämtat aktuell kunskap om unga romers upplevelser av tillgång till sina rättigheter, synliggjort romer i positiv bemärkelse, samt spridit kunskap om nationella minoriteters rättigheter, antiziganism och minoriteten romers historia, språk och situation i Sverige.

För att säkerställa att barn och unga kan vara öppna med sin romska identitet och är trygga i förskola, grundskola och gymnasium, föreslår Länsstyrelsen åtgärder inom bland annat förskolläraryrket, lärar- och rektorsutbildningen, det systematiska kvalitetsarbetet i skolan samt i framställan av läromedel. Dessutom genom utbildning av så kallade MR-strategier (mänskliga rättighetsstrategier) alternativt barnrättsstrategier, samt inom ramen för arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering.

Myndigheten ser vidare ett behov av att tillhandahålla stödmaterial för huvudman, rektor, lärare och skolpersonal, samt tillgängliggöra relevant information för barn och unga på befintliga webbplatser och genom en uppdaterad version av skolboken *Antiziganismen i Sverige - Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*.

REDOVISNING

Datum
2021-09-09

Beteckning
106-24007-2020

Inledning

Sverige har en mörk historia när det gäller hur minoriteten romer har behandlats. Fördomar och negativa föreställningar om romer har funnits under lång tid och den diskriminering och rasism som många romer upplever i sin vardag hindrar än i dag individers möjligheter att ta del av sina rättigheter.

Enligt den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, ska olika former av rasism förebyggas, motverkas och uppmärksammas, däribland antiziganism.¹ Den definition av antiziganism som har varit vägledande i analysen av hur staten och kommunerna historiskt varit överens om att med stöd av lagar och förordningar begränsa och hindra romer från att ta del av rättigheter på lika villkor som andra invånare i Sverige,² bygger på en definition av antisemitism, där ordet jude ersatts av ordet rom:

Antiziganism är en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot romer som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder och i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, och i handlingar – social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot romerna, och kollektivt eller statligt våld – vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra romer just för att de är romer.³

Det har i flera studier konstaterats hur diskriminering av romer inte sällan sker i vardagliga situationer och förhållandevis öppet.⁴ Regeringen beslutade i maj 2020 att inom ramen för arbetet med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott ge Länsstyrelsen i Stockholms län⁵ i uppdrag att genomföra insatser för att öka kunskapen om hur romska barn och unga utsätts för antiziganism i dag.⁶ Skälet till beslutet är bland annat de vittnesmål om fördomar och rasism mot romer inom skolan, som riskerar att påverka skolgången negativt. I uppdraget ingår att:

anordna riktade informationsinsatser på lokal och nationell nivå som samlar romska barn och unga och synliggör frågan bland relevanta aktörer, samt lämna förslag på ytterligare åtgärder för att motverka romska barns och ungas utsatthet för antiziganism.

Uppdraget har i enlighet med uppdragsbeskrivningen genomförts i nära samverkan med romska företrädare och i samråd med Barnombudsmannen och Forum för levande historia. En referensgrupp med representanter för romska barn och unga har haft ett avgörande inflytande på genomförandet av uppdraget genom

¹ Samlat grepp mot rasism och hatbrott - Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, Regeringskansliet, 2017

² Kraftsamling mot antiziganism, SOU 2016:44

³ Romers rätt – en strategi för romer i Sverige, SOU 2010:55

⁴ Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet, Ds 2014:8

⁵ Försättningsvis i redovisningen används Länsstyrelsen som benämning för Länsstyrelsen i Stockholms län

⁶ Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att öka kunskapen om romska barns och ungas utsatthet för antiziganism, A2020/01141/MRB

REDOVISNING**Datum**
2021-09-09**Beteckning**
106-24007-2020

att delta kontinuerligt i planering och genomförande. Myndigheten har tillämpat ett jämställdhetsperspektiv i arbetet. Målgrupp för uppdraget har varit barn och unga som identifierar sig som romer samt relevanta aktörer, på lokal och nationell nivå. Länsstyrelsen har valt att gå ut brett bland unga romer, kommuner, regioner, myndigheter, organisationer och allmänheten, för att nå ut till så många som möjligt givet den korta uppdragstiden.

Länsstyrelsen lämnar härmed sin redovisning av uppdraget.

Genomförda aktiviteter

De aktiviteter som genomförts inom ramen för uppdraget utgår ifrån uppdragsbeskrivningen samt de utmaningar, möjligheter och behov som identifierats i arbetet med referensgruppen. Referensgruppen har vittnat om antiziganism i skolan och uttryckt ett behov av att tillföra kunskap främst hos skolledning, lärare, skolpersonal och bland allmänheten, att synliggöra romer i positiv bemärkelse, att öka representationen av romer inom offentlig verksamhet, i litteratur, i media och i samhället i stort, att ta reda på hur unga upplever antiziganism i dag och stärka unga romers inflytande och delaktighet i samhället, att uppmärksamma behovet av åtgärder mot antiziganism bland relevanta aktörer, samt att tillgängliggöra information för barn och unga om nationella minoriteters rättigheter, minoriteten romer och om antiziganism.

Länsstyrelsen har mot bakgrund av detta haft fyra övergripande mål inom ramen för uppdraget:

- unga som identifierar sig som romer ska ha ett ökat inflytande och delaktighet i myndighetens arbete med nationella minoriteter,
- kunskap ska inhämtas om unga romers tillgång till sina rättigheter i dag,
- kunskap ska spridas bland barn och allmänheten om minoriteten romer, nationella minoriteters rättigheter och om antiziganism, samt
- förslag till åtgärder för att motverka barns och ungas utsatthet för antiziganism ska tas fram.

Nedan redovisas genomförda aktiviteter och resultat, vilka knyts samman i en sammanfattande analys och bedömning. Avslutningsvis presenteras de åtgärder som Länsstyrelsen i samråd med referensgruppen och samrådande myndigheter föreslår för att motverka barns och ungas utsatthet för antiziganism.

REDOVISNINGDatum
2021-09-09Beteckning
106-24007-2020**Unga som identifierar sig som romer ska ha ökat inflytande och delaktighet i myndighetens arbete med nationella minoriteter****Referensgrupp**

Länsstyrelsen tillsatte i uppstarten av uppdraget en referensgrupp med representanter för romska barn och unga. Syftet var att genomföra uppdraget med barns och ungas kunskap och erfarenhet som utgångspunkt. Möjligheten att delta i referensgruppen annonserades i myndighetens kanaler i sociala medier, bland kontaktpersoner i nätverk för arbetet med nationella minoriteter, romska organisationer och på minoritet.se, vilket resulterade i 19 intresseanmälningar. Fem unga romer och två modersmållärare valdes ut att delta i referensgruppen. Modersmållärarna har deltagit framförallt med syfte att ge de yngre barnen en röst i arbetet. Myndigheten har strävat efter att få en spridning i referensgruppen med hänsyn till romsk gruppstillhörighet, geografisk hemvist, kön och ålder.

Referensgruppen har haft ett avgörande inflytande på genomförandet av uppdraget genom att delta kontinuerligt i planering och genomförande. Med utgångspunkt i deltagarnas kunskap och erfarenheter har aktiviteter främst fokuserat kring upplevelser av otrygghet, samt okunskap i skolan och hos allmänheten om minoriteten romer och antiziganism. Barnperspektivet har beaktats genom referensgruppens betydande roll i uppdraget. En majoritet av de som ansökte om att delta i referensgruppen var tjejer/kvinnor, vilket återspeglas i sammansättningen av gruppen.

Referensgruppen har sammanträtt en gång i månaden, vid totalt åtta tillfällen från och med november 2020 till juni 2021.

Transparens

De riksorganisationer som Länsstyrelsen samråder med inom ramen för det nationella arbetet med nationella minoriteter och romsk inkludering, har bjudits in till dialog kring uppdraget och löpande fått del av minnesanteckningar från referensgruppsmöten, ingått i remissrundor och kunnat följa och lämna synpunkter på genomförandet av uppdraget. Majoriteten av representanterna för riksorganisationerna är medelålders män, vilket inte är representativt utifrån ett ålders- och jämställdhetsperspektiv.

Panel

Länsstyrelsen har inom ramen för uppdraget och mot bakgrund av behovet att stärka unga romers delaktighet och inflytande, tagit fram en modell i form av en panel som omfattar samtliga nationella minoritetsgrupper. Panelen är tänkt som ett komplement till strukturerade samråd och kontinuerlig dialog med nationella minoriteter, och ska bidra till en ökad möjlighet för nationella minoriteter att vara delaktiga och ha inflytande i offentlig verksamhet. Syftet är att främja nationella minoriteters rättigheter inom myndighetens ansvarsområde och bidra till en bred representation av nationella minoriteter i arbetet, med hänsyn till exempelvis kön, ålder, geografisk hemvist, nationell minoritetstillhörighet och olika varieteter inom respektive nationell minoritet. Panelen kan till exempel bjudas in att komma

REDOVISNING**Datum**
2021-09-09**Beteckning**
106-24007-2020

med synpunkter på en rapport, ett informationsmaterial, delta i samråd, konferenser eller seminarier, eller andra relevanta uppgifter kopplade till verksamhetens aktuella uppdrag.

Den som identifierar sig som jude, rom, same, sverigefinne och/eller tornedaling och är minst 15 år ska kunna ansöka om att delta i panelen. Information om möjligheten att delta och kriterier för deltagande tillgängliggörs i lämpliga kanaler utifrån verksamhetens behov och med syfte att nå ut brett i målgruppen. Intresseanmälan genomförs på lämpligt sätt med hänsyn till verksamheten samt individens integritet och säkerhet i enlighet med dataskyddsförordningen. Vid urvalet av deltagare eftersträvas en bred representation ur målgruppen utifrån relevanta kriterier. Sammansättningen av deltagare ses över regelbundet. En ersättning bör utgå för deltagande i panelen.

Länsstyrelsen har genomfört ett förarbete inför en testperiod av modellen inom ramen för myndighetens arbete med nationella minoriteter. I förarbetet har frågor om integritet och informationssäkerhet beaktats. Det har emellertid inte varit möjligt att testa modellen inom ramen för uppdraget.

Samrådande myndigheter

Samrådande möten har genomförts kontinuerligt under uppdragets gång med Forum för levande historia och Barnombudsmannen. Under mötena har identifierade behov samt planering och genomförande av uppdraget diskuterats. Myndigheterna har även deltagit i remissrundor. Länsstyrelsen har därtill bjudit in Skolverket, Rädda barnen, Bris och de romska riksorganisationer som myndigheten samråder med, till dialogmöten. Samtliga aktörer har bidragit med betydande kompetens, vilket har främjat genomförandet av uppdraget.

Öppna digitala möten

Länsstyrelsen har i juni 2021 bjudit in till två digitala möten riktade till unga romer, det ena mötet för 13-18-åringar och det andra mötet för 19-25-åringar. Syftet med mötena var att öppna upp för fler unga romer att dela med sig av sina erfarenheter och delta i arbetet med att ta fram förslag på åtgärder för att motverka antiziganism.

Inbjudan skedde via Länsstyrelsens kanaler i sociala medier, romska organisationer samt myndighetens nätverk för arbetet med nationella minoriteter. Ingen inom målgruppen unga 13-25 år deltog i mötena, däremot anmälde sig två individer över 25 år. En möjlig förklaring till varför deltagandet uteblev kan vara tidpunkten för mötet, som sammanföll med skolavslutningar i början på juni samt ett annat dialogmöte för målgruppen. Andra förklaringar kan vara att syftet var otydligt, att informationen inte nådde berörda, eller att anmälningsförfarandet som skedde via e-post inte var anpassat för den yngre målgruppen. Enligt modersmålslärarna i referensgruppen har långt ifrån alla elever i modersmålsundervisningen e-postadresser och de yngre i målgruppen kan dessutom vilja ha någon med sig som de känner på ett externt möte, för att känna sig trygga att delta. Valet av anmälningsförfarande grundar sig på Länsstyrelsens

REDOVISNINGDatum
2021-09-09Beteckning
106-24007-2020

bedömning av hur informationssäkerhet och individers integritet i enlighet med dataskyddsförordningen ska kunna säkerställas.

Kunskap ska inhämtas om unga romers tillgång till sina rättigheter i dag

Enkät riktad till unga romer 13-25 år

En enkätundersökning har genomförts bland romer 13-25 år, med syfte att inhämta aktuell kunskap om huruvida unga romer upplever sig ha tillgång till sina rättigheter, och utifrån resultatet i undersökningen ta fram förslag till åtgärder för att motverka antiziganism. I enkäten ställdes frågor om trygghet, upplevelser av bemötande och tillgång till rättigheter. Det är svårt att dra några slutsatser om hur representativ undersökningen är. Resultatet understödjs emellertid av de erfarenheter som deltagare i referensgruppen har givit uttryck för, samt tidigare studier, rapporter och vittnesmål från romer.

Undersökningen visar att de flesta av de 85 unga romer som besvarat undersökningen är stolta över sin romska identitet, samtidigt som det är vanligt att känna en otrygghet med att vara öppen i samhället med sin identitet som rom. Beskrivningar av romer i allmänhet upplevs i stor utsträckning vara sällan eller aldrig positiva, och en majoritet lever med erfarenheter av trakasserier, både genom upplevelser av att själv ha blivit dåligt behandlade och att andra har blivit dåligt behandlade, på grund av sin romska identitet. Bland de svarande är det vanligt att sällan eller aldrig känna sig trygga med att få hjälp från skolan eller jobbet vid händelse av trakasserier.

Tre av fyra av de 49 svarande som uppgett att de går i grundskola eller gymnasium svarar att de inte har fått undervisning om antiziganism eller om den nationella minoritetens historia, kultur och språk. Samtidigt uppger en majoritet av de totalt 85 svarande att de har goda eller ganska goda kunskaper om romers historia i Sverige.

Det vanligaste sättet att försöka påverka i sin kommun är att vända sig till någon en känner. Det indikerar vikten av att erbjuda olika kontaktvägar och möjligheter till delaktighet och inflytande i offentlig verksamhet.

Enkäten har varit öppen för allmänheten och Länsstyrelsen har med hjälp av media, nyhetsbrev, sociala medier, offentlig verksamhet, romska organisationer och aktörer som arbetar med barn och unga, strävat efter att nå ut brett, även bland romer som inte är öppna med sin romska identitet. Den har också spridits via Länsstyrelsens nätverk inom området nationella minoriteter, minoritet.se, samt medverkande aktörer i kampanjen Jag är rom!.

I samråd med referensgruppen sattes ett mål om att minst 100 romer i åldern 13-25 år skulle delta i undersökningen. Myndigheten nådde inte riktigt upp till målet utan fick totalt in 99 svar, varav 85 av dessa var unga romer med en jämn spridning över ålder mellan 13-25 år. En övervägande andel som har svarat på

REDOVISNING**Datum**
2021-09-09**Beteckning**
106-24007-2020

enkäten är tjejer (60 av 85). De flesta uppger att de kan tala eller förstå romani chib, vilket kan tyda på att vissa språkliga varieteter dominerar bland de svarande och att inte alla grupper av romer i Sverige finns representerade i undersökningen. Bland romer som har ett annat modersmål och förstaspråk, kan kunskaperna i romani chib vara mycket begränsade.⁷

För att undvika insamling av känsliga personuppgifter och säkerställa de svarandes integritet och anonymitet, har det inte funnits möjlighet att lämna några fritextsvar. Detta är en begränsning i undersökningen. Det hade varit önskvärt med kvalitativa intervjuer som komplement till enkäten och för att fördjupa kunskapen ytterligare, men det var inte möjligt att genomföra inom ramen för uppdraget.

Resultatet av enkätundersökningen ligger till grund för de förslag till åtgärder för att motverka barns och ungas utsatthet för antiziganism som har tagits fram i samråd med referensgruppen, Barnombudsmannen, Forum för levande historia och Skolverket, och som presenteras i slutet av den här redovisningen.

Enkätundersökningen redovisas i sin helhet i bilaga 1.

Innehåll i lärarutbildningar

Mot bakgrund av enkätundersökningens resultat och referensgruppens vittnesmål om okunskap och bristande hantering av antiziganism i skolan, ställde Länsstyrelsen frågor till universitet och högskolor om innehåll kopplat till antiziganism och nationella minoriteters rättigheter, historia, språk och kultur i deras obligatoriska kurser i utbildning som leder till lärarexamen. 15 högskolor/universitet⁸ besvarade frågorna.

Svaren visar att utbildningsmål och obligatoriska kurser som specifikt behandlar området antiziganism eller nationella minoriteters rättigheter, kultur, språk och historia lyser med sin frånvaro och att området sällan är ett obligatoriskt moment i utbildningen. Flertalet lärosäten uppger att de berör området inom ramen för kurser som behandlar teman och begrepp som mångfald, inkludering/exkludering, värdegrundsfrågor, interkulturalitet, kränkande behandling, diskriminering, trakasserier, likabehandling, maktordningar, konflikthantering, normer/normkritik, delaktighet, relationer och kommunikation. En skola skriver att de ser frågan om nationella minoriteters rättigheter som en fråga om rätt till språk och kultur, och behandlar det inom ämnet svenska. En annan att de har fokus på *alla* barns och elever rättigheter och delaktighet. En tredje att anledningen till att det inte ingår är att det är så mycket som ska få plats i utbildningen.

⁷ Romers rätt - en strategi för romer i Sverige, SOU 2010:55

⁸ Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan Gävle, Högskolan Kristianstad, Högskolan Väst, Konstfack, Luleå tekniska universitet, Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Malmö universitet, Stockholms konstnärliga högskola, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Umeå universitet, Örebro universitet

REDOVISNINGDatum
2021-09-09Beteckning
106-24007-2020**Kunskap ska spridas bland barn och allmänheten om minoriteten romer, nationella minoriteters rättigheter och om antiziganism****Föreläsningsserie**

Ett behov som referensgruppen tidigt lyfte fram var att säkerställa att lärare, rektorer och övrig skolpersonal i grundskola och gymnasium har tillräcklig kompetens om nationella minoriteters rättigheter, historia, kultur och situation i Sverige, samt verktyg för att hantera antiziganism. Behovet har uttryckts utifrån egna upplevelser av att behöva bära och förmedla kunskap inom området till lärare, rektorer och andra elever. Antiziganism upplevs inte tas på samma allvar som andra former av rasism.

Mot bakgrund av detta beställde Länsstyrelsen under hösten 2020 ett underlag till en föreläsningsserie riktad till vuxna som arbetar med barn. Faktaunderlaget är indelat utifrån fyra teman: Romer under förintelsen, Mångfald inom minoriteten romer, Antiziganism, samt Romer – en del av Sveriges historia.

Föreläsningsserien planerades att filmas och spridas, främst bland lärare och personal i skolor men även inom andra områden där vuxna möter barn i sitt arbete. Detta har inte kunnat genomföras inom ramen för uppdraget.

Kampanjen Jag är rom!

Genom kampanjen Jag är rom! lyftes romska förebilder fram och information riktades till barn och unga om rättigheter, minoriteten romers historia, språk och situation i Sverige samt antiziganism gjordes tillgänglig på webbplatsen jagarrom.se. Syftet var att bidra till att stärka barns och ungas identitet och framtidstro, att öka kunskapen bland allmänheten, samt att uppmärksamma behovet bland relevanta aktörer att lyfta frågorna till dagordningen i den egna verksamheten.

Samtliga kommuner, regioner och ett stort antal myndigheter och organisationer bjöds in att medverka i kampanjen. Den lanserades i samband med 50-årsjubileet av internationella romadagen den 8 april 2021, för att det i sig skulle kunna vara ett motiv för aktörer som inte annars arbetar aktivt med frågorna att uppmärksamma syftet med kampanjen och medverka till informationsspridning.

Kampanjen engagerade 23 personer som valde att delta som förebilder, och sammanlagt drygt 60 kommuner, myndigheter, regioner och organisationer som under april månad delade information om Jag är rom! på sina webbplatser, i sina nätverk och i sociala medier. Drygt hälften av de individer som deltog som förebilder var kvinnor. Den stora uppslutningen av aktörer, förmodas ha bidragit till att behovet av åtgärder för att motverka antiziganism bland barn och unga lyfts upp på dagordningen i verksamheter som inte tidigare arbetat aktivt med frågorna. I en utvärdering av kampanjen som besvarades av 18 aktörer, uppgav några av aktörerna att deras medverkan har bidragit till att adressera ett behov av åtgärder att öka unga romers inflytande och delaktighet, synliggöra förebilder och att motverka antiziganism, i den egna verksamheten.

REDOVISNINGDatum
2021-09-09Beteckning
106-24007-2020

Samtliga kommuner som medverkat i kampanjen har fått en inbjudan till Länsstyrelsens kommunnätverk för arbetet med romsk inkludering, vilket bidragit till att nätverket utökats med två kommuner som inte tidigare deltagit.

I ett uppdrag till referensgruppen tillfrågades en grupp elever i modersmålsundervisningen om deras behov av en webbplats likt jagärrom.se. De tillfrågade ansåg att informationen var bra, men att det krävs att sidan uppdateras kontinuerligt för att det ska vara värdefullt att besöka den flera gånger. Majoriteten hade inte hittat till webbplatsen på egen hand, vilket indikerar att informationen inte nått fram i alla led, åtminstone inte i de yngre åldrarna. En förklaring kan vara att det krävs tid och ett mer utbrett arbete i olika kanaler där barn och unga rör sig, för att lyckas etablera en ny webbplats. Ett stort arbete lades inledningsvis på att identifiera juridiska hinder och säkerställa informationssäkerhet och individers integritet i genomförandet av kampanjen. Då inget analysverktyg har kunnat användas på sidan går det inte att redovisa hur många som har besökt webbplatsen. Länsstyrelsens delningar i sociala medier vid lanseringen av jagärrom.se resulterade i drygt 10 600⁹ visningar, varpå ytterligare delningar av myndigheten under april månad visades ungefär 7 800 gånger.

Länsstyrelsen ser ett fortsatt behov av att öka kunskapen om minoriteten romer, nationella minoriteters rättigheter och om antiziganism. I dialog med referensgruppen och samrådande myndigheter, har dock slutsatsen dragits att informationen bör finnas på redan etablerade webbplatser riktade till barn och unga, för att den ska vara tillgänglig för en bredare målgrupp.

Kampanjen kommer att finnas kvar på webbplatsen jagärrom.se till och med december 2021. Informationen på webbplatsen som rör nationella minoriteters rättigheter och antiziganism kan med fördel användas och utvecklas av aktörer som vill inkludera riktad information till barn och unga på sina webbplatser.

Sammanfattande analys och bedömning

Unga romer tenderar att uppleva en otrygghet i skolan och bland allmänheten kopplad till sin romska identitet, vilket innebär en begränsning av barns rätt till bland annat trygghet och sin identitet som nationell minoritet.

I enkätundersökningen och i arbetet med referensgruppen har behovet av att öka kompetensen i skolan om minoriteten romer, nationella minoriteters rättigheter och om antiziganism tydliggjorts. Det handlar om elevers grundläggande rättighet att känna sig trygga med att vara öppna med sin romska identitet och att skolan axlar ansvaret både för att förebygga, motverka och snabbt agera mot barns och ungas utsatthet för antiziganism. Det handlar också om att stärka undervisningen på området, för att öka kunskapen bland elever i skolan och lägga grunden för ett samhälle där alla människors lika värde och rättigheter respekteras.

⁹ Facebook: 8 262 personer, Instagram: 438 personer, LinkedIn: 1 970 personer

REDOVISNINGDatum
2021-09-09Beteckning
106-24007-2020

Behovet av representation av romer i offentlig verksamhet, i media, i litteratur och inte minst i positiv bemärkelse, har lyfts fram. Minoriteten romers kompetens behöver tas tillvara och det läromedel som används i skolan behöver spegla den mångfald av barn och unga som finns i samhället. Inom skolan och för arbetsgivare generellt, finns krav på aktiva åtgärder för att motverka hinder som finns för att ge alla lika möjlighet vid rekrytering och befordran. Det kan till exempel handla om att se över obefogade eller omotiverade krav i platsannonser när det gäller kompetens, bakgrund eller utbildning, eller att undersöka hur rekrytering och befordran går till i den egna verksamheten, för att i sin tur identifiera åtgärder som behöver vidtas.¹⁰

Länsstyrelsen anser att en avgörande del i arbetet med att motverka antiziganism och andra former av rasism i skolan är att huvudman och rektor följer upp, analyserar bakomliggande orsaker och utifrån analysen sätter in åtgärder som säkerställer trygghet för alla elever. Olika former av rasism behöver synliggöras och beaktas, för att tydliggöra vilka åtgärder som krävs och för att säkerställa att alla former av rasism motverkas. Åtgärderna behöver sedan följas upp för att säkra ett gott resultat. Detta kan till exempel göras inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Behovet av kartläggning av elevers trygghet i skolan bekräftas i Stiftelsen Friends rapport från skolor runt om i landet. Rapporten visar på skillnader mellan elevernas och skolpersonalens bild av elevernas trygghet och förekomsten av mobbning och kränkningar. Det konstateras att många kränkningar har normaliserats och att kunskapen och medvetenheten om de olika diskrimineringsgrunderna behöver öka.¹¹

För att ytterligare stärka arbetet mot antiziganism och andra former av rasism och underlätta för ansvariga inom skolan, föreslår Länsstyrelsen att ett stödmaterial för huvudman och rektor, förskollärare, lärare och fritidspedagoger tillhandahålls. Länsstyrelsen har inte gjort någon genomlysning av befintligt material, men konstaterar att det krävs en insats för att det material som finns eller eventuellt behöver utvecklas, ska vara tillgängligt och utgöra ett stöd i ett aktivt arbete mot antiziganism. Även de högskolor och universitet som utbildar lärare och rektorer kan spela en viktig roll. Länsstyrelsens erfar att kurser som behandlar området nationella minoriteter och antiziganism sällan är ett obligatoriskt moment. Det kan vara en bidragande orsak till att nödvändig kompetens saknas bland ansvariga i skolan, för att kunna undervisa inom området nationella minoriteter och sätta in nödvändiga åtgärder. Genom att stärka undervisningen på området inom förskolläraryrket, lärar- och rektorsutbildning, kan ansvaret för att motverka antiziganism tydliggöras och kunskapen i förskola, grundskola och gymnasium successivt öka.

Ett ytterligare förslag till stöd i skolan är en särskild funktion med ansvar för området nationella minoriteter, till exempel MR-ambassadörer (mänskliga rättighetsambassadörer) eller barnrättsstrateger. Detta för att säkerställa att

¹⁰ Diskrimineringsombudsmannen, <https://www.do.se/framja-och-atgarda/arbetsgivarens-ansvar/>

¹¹ Friendsrapporten 2021, Stiftelsen Friends

REDOVISNING

Datum
2021-09-09

Beteckning
106-24007-2020

kunskapen finns tillgänglig lokalt och att nationella minoriteters perspektiv beaktas i ordinarie verksamhet.

Som ett led i arbetet med att öka kunskapen generellt bland barn och unga och i samhället anser Länsstyrelsen att det behövs en insats för att information om nationella minoriteters rättigheter, antiziganism och andra former av rasism, ska tillgängliggöras på etablerade plattformar och webbplatser som riktar sig till barn och unga. Länsstyrelsen ansvarar för att distribuera boken *Antiziganismen i Sverige – Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*, till grundskolor och gymnasium. Boken är ett viktigt verktyg för att öka kunskapen bland barn och unga. Den har dock några år på nacken och behöver uppdateras och anpassas till situationen för unga romer i dag samt de ändrade kursplanerna med förstärkt innehåll om nationella minoriteter som träder i kraft den 1 juli 2022.

Förslag till åtgärder för att motverka barns och ungas utsatthet för antiziganism ska tas fram

Länsstyrelsen har med avstamp i resultatet av genomförda aktiviteter tagit fram förslag till åtgärder för att motverka barns och ungas utsatthet för antiziganism. Arbetet har inletts av samråd om behovet av åtgärder med referensgruppen, Barnombudsmannen, Forum för levande historia, Skolverket, samt Länsstyrelsens projekt *Vidga Normen i praktiken*.¹² Ett utkast till förslag på åtgärder har därefter skickats på remiss för synpunkter till ovan nämnda aktörer, samt de romska riksorganisationer som Länsstyrelsen samråder med inom ramen för arbetet med nationella minoriteter. Inkomna synpunkter har beaktats.

Länsstyrelsen i Stockholms län lämnar följande förslag till åtgärder:

Säkerställa att barn och unga kan vara öppna med sin romska identitet och är trygga i förskola, grundskola och gymnasium, genom att

- huvudman och rektor, inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet, följer upp barns utsatthet för antiziganism och andra former av rasism i förskola, grundskola och gymnasium, analyserar de bakomliggande orsakerna till uppföljningens resultat och utifrån analysen genomför åtgärder i syfte att säkerställa trygghet för alla elever,
- ett stödmaterial tillhandahålls för hur huvudman och rektor kontinuerligt kan arbeta främjande, undersökande, upptäckande och åtgärdande för att motverka antiziganism och andra former av rasism,

¹² Vidga normen i praktiken är ett projekt som drivs av Länsstyrelsen Stockholm med finansiering av Europeiska socialfonden, och verkar för att synliggöra och motverka arbetsmarknadens strukturella diskriminering kopplad till hudfärg

REDOVISNING**Datum**
2021-09-09**Beteckning**
106-24007-2020

- ett stödmaterial tillhandahålls för hur förskollärare, lärare och fritidspedagoger kan arbeta aktivt med antirasistisk och normkritisk pedagogik,
- inrätta ett produktionsstöd för framställning av läromedel till förskola, grundskola och gymnasium, med ett normkritiskt och antirasistiskt perspektiv och en mångfald av människor representerade, däribland minoriteten romer och övriga nationella minoriteter,
- stärka kommuners arbete med aktiva åtgärder mot diskriminering för att motverka hinder för minoriteten romer och övriga nationella minoriteter vid rekrytering och befordran

Säkerställa att barn och unga har kunskap om samtliga fem nationella minoriteters rättigheter, historia, kultur och situation i Sverige, samt om antiziganism och andra former av rasism, genom att

- förskollärare, lärare och rektorer inom ramen för förskolläraryrket, lärar- och rektorsutbildningen erhåller nödvändig kompetens för att kunna undervisa om nationella minoriteter samt om antiziganism och andra former av rasism,
- uppdatera och anpassa skolboken *Antiziganismen i Sverige - Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*, till de ändrade kursplanerna med förstärkt innehåll om nationella minoriteter, som träder ikraft den 1 juli 2022,
- tillgängliggöra information om nationella minoriteters rättigheter, antiziganism och andra former av rasism på webbplatser som vänder sig till barn och unga, till exempel minarattigheter.se, umo.se, beo.skolinspektionen.se, bris.se, raddabarnen.se,
- utbilda lärare och annan skolpersonal till MR-ambassadörer (mänskliga rättighetsambassadörer), alternativt barnrättsstrateger, med obligatoriska moment om nationella minoriteters rättigheter, historia och situation i Sverige samt *olika former av rasism*, i syfte att öka kunskapen i förskola, grundskola och gymnasium

Beslutande

Detta yttrande har fattats av länsöverdirektör Åsa Ryding med utvecklingsledare Cecilia Viltre som föredragande. I den slutliga handläggningen har också tillväxtdirektör Anna Conzen medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

REDOVISNING**Datum**
2021-09-09**Beteckning**
106-24007-2020**Bilagor****Bilaga 1**

Stolt men ofta otrygg - En undersökning om unga romers upplevelser av trygghet och tillgång till sina rättigheter, Länsstyrelsen Stockholm, Fakta 2021:12 (811-21634-2021)

Referenser

Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet, Ds 2014:8

Diskrimineringsombudsmannen, <https://www.do.se/framja-och-atgarda/arbetsgivarens-ansvar/>

Friendsrapporten 2021, Stiftelsen Friends

Kraftsamling mot antiziganism, SOU 2016:44

Romers rätt – en strategi för romer i Sverige, SOU 2010:55

Samlat grepp mot rasism och hatbrott - Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, Regeringskansliet, 2017

Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att öka kunskapen om romska barns och ungas utsatthet för antiziganism, A2020/01141/MRB